

Muş Eski Hükümet Konağı Koruma, Proje ve Uygulamaları Hakkında Bir Araştırma

Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı,
Tuşba/Van/TÜRKİYE
sahozturk13@gmail.com*

ÖZET

Muş Eski Hükümet Konağı, Muş merkez Minare Mahallesi'nde yer almaktadır. Konağın güneyi bitişik parsel, kuzey, doğu ve batısı ise yollar ile çevrilidir. Yapı, iki katlı, kırma çatılı ve iç avlulu dikdörtgen planlı olarak tasarlanmıştır.

Mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne ait olan Muş Eski Hükümet Konağı'na ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. 1950 yılında bina edilen yapının banisi ve hamisi bilinmemektedir. 1975 yılına kadar Eski Hükümet Konağı olarak kullanılmış, daha sonra Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Muş Lisesi ve 2009 yılına kadar ise Alpaslan Sağlık Lisesi olarak eğitim amaçlı hizmet vermiştir.

Muş Eski Hükümet Konağı, 1990 yılında anıt sivil mimarisi olarak tescil edilmiştir. Yapı, 2016-17 yıllarında onarılıp işlev değişikliği yapılarak günümüzde Muş Belediye Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır.

Muş Eski Hükümet Konağı, son derece yalın inşa edilmiş, yonu taş, moloz taş, tuğla, betonarme, mozaik, metal, ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Muş Eski Hükümet Konağı, mimari açıdan olduğu kadar toplumun geçmişinde önemli kamu görevlerini yerine getirildiği, bir yapıdır. Tarih süreç içerisinde Muş halkının sosyal, kültürel, sevinç ve kederlerinin yaşadığı yapının günümüze kadar kullanılması yaşayan kent hafızası olarak oldukça önemlidir.

Muş Eski Hükümet Konağı, geçmişten bugüne ve geleceğe mimari kültürün aktarılmasında önemli bir köprünün kurulmasına, yeni nesiller için kültürel birikimlerinin sürdürülmesine önemli katkılar sağlamış ve sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler; Muş Eski Hükümet Konağı, Onarım, Koruma, Muş Belediye Hizmet Binası, Horasan Harcı.

A Survey on Preservation, Project and Applications for Old Government House of Muş

Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK

*Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Architecture and Design, Department of Architecture, Director of
Restoration Programme, Tuşba/Van/TÜRKİYE
sahozturk13@gmail.com*

ABSTRACT

Old Government House of Muş is located in the Minare Quarter of central Muş. The Government House is surrounded by attached plot from south and by roads from north, east and west. The building was designed as a two-storey, rectangular layout with hipped roof and inner yard.

Old Government House of Muş is under the Ministry of Finance's property ownership and does not have an inscription. A contractor and a sponsor is not known for the building that had been built in the year of 1950. It has been utilized as Old Government House

until 1975 and then served as Muş High School by Provincial Directorate of National Education and Alpaslan Medical High School until 2009 by educational purposes.

Old Government House of Muş is registered as monumental civic architecture in the year of 1990. The building has been using as Muş Municipal Services Building today over a functional change and renovation between years of 2016 and 2017.

Old Government House of Muş was built simply to the extreme and pitch-faced stone, rubblestone, mosaics, metal and wood are used as the construction material. Old Government House of Muş is important from the aspect of being a public building as much as from architectural aspect, in the society's past. It is quite important utilization of the building where Muş people's social, cultural, joyful and woeful experiences have occurred during historical process.

Old Government House of Muş has been contributing to found a bridge that is important on transferring architectural culture from past to today and future and to leading cultural accumulation for next generations considerably and will continue to do so.

Keywords; Old Government House of Muş, Restoration, Preservation, Muş's Municipal Services Building, Khorasan Mortar.

1. GİRİŞ

Muş ve çevresinde yakın dönemlerde yapılan bilimsel kazı çalışmalarında Hurri-Mittani Krallığı ve Urartu Krallığı'nın bölgeye hakim olduğu tespit edilmiştir (Erez, 1992, s. 14-20). Hz. Ömer döneminde İyaz Bin Ganem komutasındaki İslam Ordusu 641'de Muş'u fethetmiştir. Hz. Ömer döneminde başlayan ve Armenia olarak adlandırılan bu bölgeye yapılan akınlar sonunda Doğu Anadolu Bölgesi tam hâkimiyet altına alınmamıştır. Bölge bağılıklarını bildiren ve vergiye tabi tutulan yerel prenslikler tarafından yönetilmiştir (Şerefname, 1990, s. 389; Honigman, 1970, s. 1-15).

Muş ve çevresi 851'den sonra Abbasi Devleti'nin Armenia Eyaleti'ne bağlı Bagrat Prensiği'nin bir şehri olmuştur. IX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Abbasi Devleti'nin zayıflamasıyla 928-31'de Bizans, bölgedeki emirleri kendine bağlamıştır (Yinanç, 1994, s. 19; Öztuna, 1983, s. 300).

Fotoğraf-01: Muş İli Merkez Uydu Görünüşü (Google)

Muş, 26 Ağustos 1071'de Malazgirt Zaferi ile Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Sultan Melikşah zaferinden sonra Mervanoğullarına geri verilen Ahlat'ın tekrar alınması için görevlendirdiği Fahr El-Davla, 1084'de Ahlat'ı alarak, Muş ve Malazgirt bölgesini Büyük Selçuklular adına yöneten Emir Sanduk'a bırakmıştır (Sevim ve bşk., 1972, s.226).

XVI. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman döneminde Muş, Şerefhanlardan alınarak Van Eyaleti'ne bağlanmıştır. 1831 yılı Osmanlı İmparatorluğu kayıtlarda, Liva-i Malazgirt

Erzurum Eyaleti'ne bağılı iken, Livai Muş'ta Van Eyaleti' ne bağılıdır. Osmanlı döneminde, Van Eyaleti'nin bir livası olan Muş, 1846'daki idari teşkilatlandırmada Erzurum Eyaleti'ne bağılandı (Sümer, 1970, s. 99; Kılıç, 1997, s. 64; Muş Yıllığı, 1989, s. 6,7). Cumhuriyetin kurulmasıyla Muş merkez ve ilçelerde imar ve şehircilik çalışmaları yeniden yapılarak birçok kamu yapısı inşa edilmiştir.

Doğu ile Orta Anadolu bölgeleri arasında yegâne geçiş ve konaklama yeri olan Muş ili, tarihi ve stratejik öneminden dolayı bugün yeterince farkında olmadığımız önemli bir kültür hazinesidir. Kentin dini, sivil ve askeri mimari dokusunu oluşturan çok sayıda tarihi ve tescilli mimari yapılar kültür hazinesinin değerli parçasıdır (Fotoğraf:01).

Tarihi kent doku özelliğinde olan kadim Muş, şehir merkezindeki başta sivil mimarlık özelliğinde olan mimari yapılar olmak üzere, dini ve askeri birçok önemli yapının ilgisizlik ve bakımsızlığından dolayı yıkılıp yok olmuştur.

Fotoğraf-02: Muş Kenti Genel Görünüşü-1935 (Anonim)

Kentin Koruma Amaçlı İmar Planı'nın hazırlanmaması bu olumsuz süreci daha da hızlandırmıştır (Öztürk, 2002, s. 121,122), (Şekil 1). 2000 yılının başından itibaren Muş merkez olmak üzere tüm ilçelerdeki kültür varlıklarının onarımına yönelik çalışmalar; başta Cumhurbaşkanlığı olmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Muş Valiliği ve Muş Belediye Başkanlığı tarafından yapılmaktadır. Bu kapsamda birçok mimari yapının proje ve uygulaması başarılı bir şekilde yapılmıştır.

Fotoğraf-03: Muş İli Şehir Planı (Google)

Yapılan çalışmalardan biri de Muş şehir merkezindeki kamu sivil mimari yapılar içerisinde önemli yer olan Eski Muş Hükümet Konağı'dır. Eski Hükümet Konağı'na ait koruma çalışmaları Muş Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 2010 yılında başlatılmıştır. Konağın koruma projeleri 2011 yılında tamamlanmış, onarım çalışmaları ise 2016-17 yıllarında yapılmıştır.

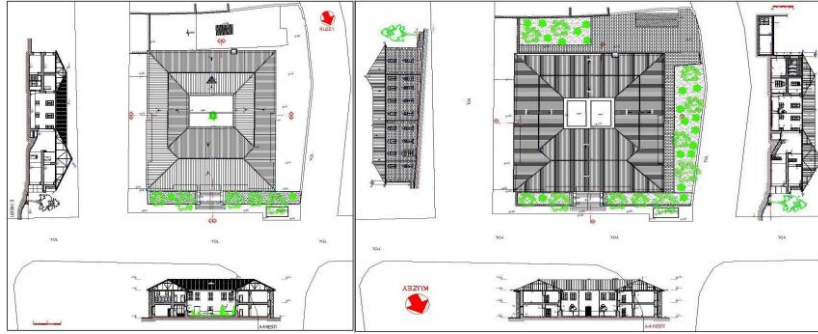
Muş Eski Hükümet Konağı'na ait mimari koruma proje ve uygulama mesleki denetimi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı ve proje müellifi Doç. Dr. Şahabettin Öztürk tarafından yapılmıştır.

2. YAPININ İNCELENMESİ

2. 1. Konumu

Muş Eski Hükümet Konağı, Muş şehir merkezindeki Minare Mahallesi'nde yer almaktadır. Kuzeye doğru az eğimli bir alan üzerinde kurulu yapı iki katlı, kırma çatılı ve ayırık yapı nizamında inşa edilmiştir.

Yapının güneyi bitişik parselle, kuzey, doğu ve batısı yollar ile çevrilidir. Muş Eski Hükümet Konağı'nın mülkiyeti Maliye Hazinesi'ne aittir. Yapının günümüzdeki tapusu 252 Ada, 50-51 JB Pafta, 1 Parsel de yer almaktadır (Çizim:01,02).

Çizim-01,02: Muş Eski Hükümet Binası Rölöve ve Restorasyon Vaziyet Planı (Ş. Öztürk)

2.2.Tarihçesi

Muş Eski Hükümet Konağı'na ait herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Muş Valilik ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nde edinilen bilgilere göre yapı, 1930 yılında kâgir olarak zemin kat üzeri tek katlı düz dam olarak inşa edilmiştir. 1940 yılında yapının üzerine bir kat daha inşa edilerek, kırma çatılı olarak yeniden düzenlenmiştir (Çizim:03,04; Fotoğraf: 02-05). Yapının banisi ve hamisi tam olarak bilinmemektedir.

Fotoğraf-04,05: Eski Muş Hükümet Konağı Genel Görünüşleri (Ş. Öztürk)

1975 yılına kadar Muş Eski Hükümet Konağı olarak kullanılan yapı, daha sonra Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından önce Muş Lisesi olarak daha sonra ise 2009 yılına kadar Alparslan Sağlık Lisesi olarak kullanılmıştır.

Muş Eski Hükümet Konağı, Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulunun 27.06.1990 tarih ve 248 sayılı kararı ile taşınmaz kültür varlığı olarak anıt sivil mimarisi olarak tescil edilmiştir. Yapı hakkında herhangi bir bilimsel araştırmaya rastlanmamıştır.

Çizim-03,04 Muş Eski Hükümet Konağı Çevre Rölöve ve Restorasyon Zemin Kat Planları (Ş. Öztürk)

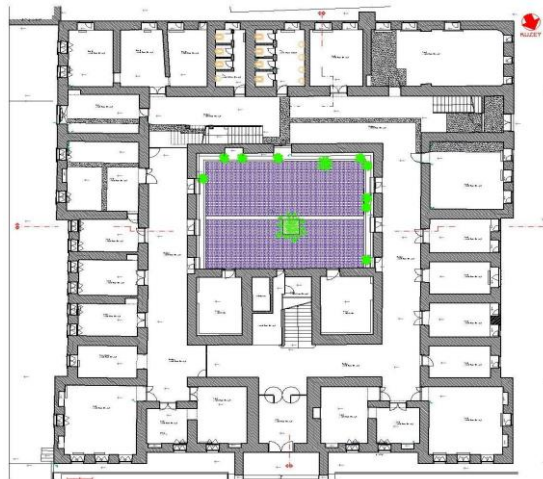
Yapıya ait koruma rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri 30.06.2011 tarih ve 864 sayılı karar ile Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından onaylanmıştır. 22.08.2016 tarihin ve 1306 sayılı karar ile işlev değişikliği yapılarak günümüzde Muş Belediye Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır.

2.3. Plan

Muş Eski Hükümet Konağı, iki katlı kırma çatılı olarak 36.24x39.78 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı ve iç avlulu olarak tasarlanmıştır (Çizim:03-05).

Hükümet konağı, az eğimli (%3) arsa üzerinde kuzeye doğru meyilli bir yapıya sahiptir. Arsanın güney ile kuzey bölümleri arasında yaklaşık 3.00 m. kot farkı mevcuttur. Yapının doğu ve batı beden duvarları kuzeyden güneye doğru 7.84 m. devam ettikten sonra içeriye 1.00 m. girerek 14.08 m. devam ederek, tekrar aynı aksta devam etmektedir.

Yapının kuzey beden duvarının ortası 7.36 m. genişliğinde 1.00 m. içeri girecek şekilde planlanmıştır (Çizim:03-05). Yapının kuzey beden duvarının ortası güneye 1.00 m. içerlek olan bölümüne ana giriş merdiveni yerleştirilmiştir.

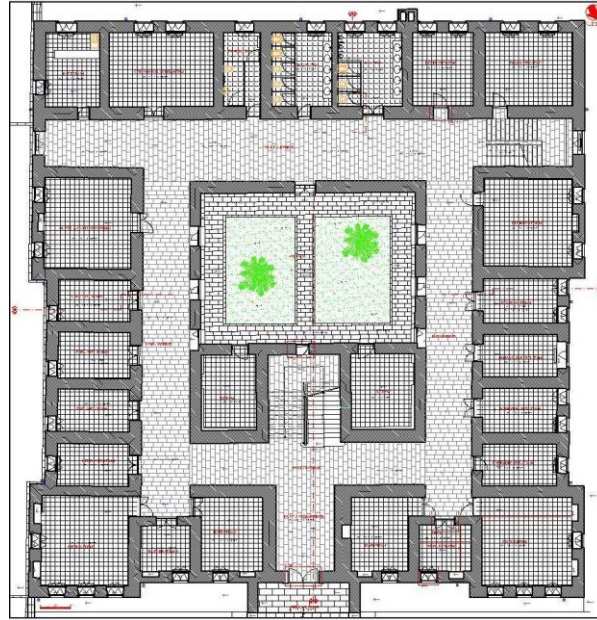
Çizim-05: Muş Eski Hükümet Konağı Rölöve Zemin Kat Planı (Ş. Öztürk)

Yapının giriş kuzey cephesinin ortasındaki tek kollu on iki basamaklı taş bir merdiven ile 2.02x6.04 m. ölçülerinde dikdörtgen formlu sahanlığa çıkılır. Sahanlığın ortasında bulunan 2.02 m. genişliğindeki çift kanatlı yuvarlak kemerli kapı ile 3.85x5.96 m. ölçülerindeki giriş holüne girilir (Çizim:03-05).

Fotoğraf-06-08: Muş Eski Hükümet Konağı
Zemin Kat İç Mekan Koridor Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Holün karşısında yer alan 4.73x6.10 m. ölçülerindeki mekân içerisine yerleştirilen çift kollu betonarmeden inşa edilmiş bir merdiven yardımıyla üst katta çıkılır. Bu mekânın güney duvarının ortasındaki 0.85 m. genişliğindeki bir kapı ile 10.41x14.10 m. ölçülerindeki kare planlı iç avluya giriş sağlanır.

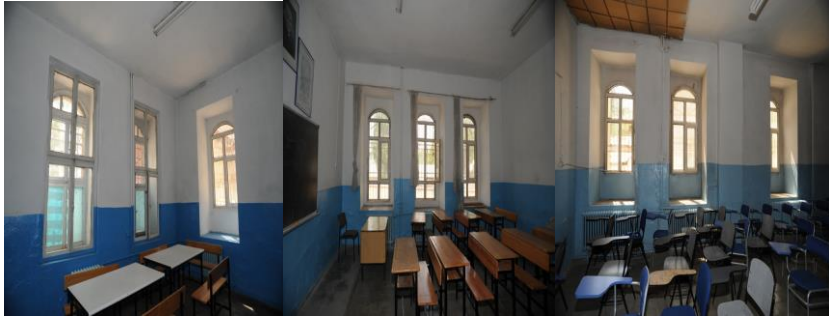
Çizim-06: Muş Eski Hükümet Konağı
Restorasyon Zemin Kat Planı (Ş. Öztürk)

Hükümet konağının çekirdeğini oluşturan iç avlu ve merdiven kovanı içerisinde yer alan 15.61x18.07 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı mekanın çevresi, doğu ve batıda 3.06 m., kuzeyde 2.91 m., güneyde ise 4.27 m. genişlikteki koridorla çevrilidir (Çizim:03-06; Fotoğraf:06-14).

Fotoğraf-09-11: Muş Eski Hükümet Konağı
Zemin Kat İç Mekan Koridor Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Güneydeki koridorun doğu ve batı bölümleri 1.00 m. daralarak yapı beden duvarlarına kadar devam etmektedir. Doğu ve batı beden duvarları ortasında 1.64 m. genişlikteki karşılıklı benzer mimari özelliklere sahip iki adet pencere ile koridorun aydınlatılması sağlanır. Güney koridorunun batı bölümüne yerleştirilen çift kollu merdiven ile üst katta çıkış sağlanır.

Fotoğraf-12-14: Muş Eski Hükümet Konağı
Zemin Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Avlunun çevresi ve ortası kuzey-güney istikametinde 1.40 m. genişlikte yonu taş kaplamalı tretuvar ile çevrelenmiştir. Avlunun doğu ve batı duvarlarında karşılıklı üçer toplam altı adet benzer mimari özelliklerde 1.40 m. genişlikte pencereler yer almaktadır. Avlunun kuzey duvarının batısındaki 1.07 m. genişliğindeki kapı yardımıyla 4.22x5.22 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı diğer depoya girilir.

İki bölümden oluşan avlunun ortası yeşil alan olarak düzenlenmiştir. Avlunun güney duvarının ortasındaki yer alan çift kanatlı 1.40 m. genişliğindeki kapı ile güney koridora giriş sağlanır. Avlunun kuzey duvarının doğusunda yer alan 1.08 m. genişliğindeki kapı yardımıyla 3.60x5.22 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı depoya girilir(Çizim:03-06;Fotoğraf:15-17).

Fotoğraf-15-17: Muş Eski Hükümet Konağı
Avlu İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Güney koridorunun güney duvarında aynı yatay aks üzerinde sıralanmış yedi ayrı mekân düzenlenmiştir. Koridorun güneydoğusundaki ilk mekâna 0.80 m. genişliğindeki tek

kanatlı kapı ile 3.58x5.12 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı kafeterya olarak düzenlenen mekâna girilir. Bu mekânın doğu ve güney beden duvarlarına açılmış iki adet pencere yerleştirilmiştir.

Koridorun güneydeki ikinci mekâna 1.32 m. genişliğindeki çift kanatlı kapı yardımıyla 5.12x6.89 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı çok amaçlı sergi salonu olarak düzenlenen mekâna girilir. Bu mekânın güney beden duvarlarına açılmış iki adet pencere bulunur.

Fotoğraf-18-20: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Güney koridorun üçüncü mekânına 0.92 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile 2.42x5.12 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı engelli lavabosuna girilir. Bu mekânın güney beden duvarlarına açılmış iki adet pencere yer alır. Koridorun güneyindeki dördüncü mekâna 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile 3.69x5.12 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı bayan wc'sine girilir. Bu mekânın güney beden duvarına açılmış bir pencere yer alır.

Koridorun güneyindeki beşinci mekâna 1.32 m. genişliğindeki çift kanatlı kapı ile 4.22x5.12 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı bay wc'sine girilir. Bu mekânın güney beden duvarına açılmış iki adet pencere yerleştirilmiştir (Çizim:03-06; Fotoğraf:17-23).

Fotoğraf-21-23: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Koridorun güneyindeki altıncı mekâna 0.96 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı yardımıyla 3.97x5.12 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı resim atölyesi olarak düzenlenen mekâna girilir. Bu mekânın güney beden duvarlarına açılmış iki adet benzer mimari özelliklere sahip pencere yer almaktadır.

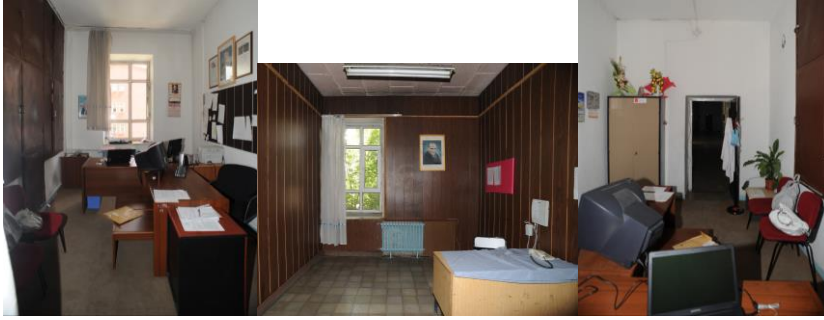
Güney koridorun güneybatı bölümünde yer alan mekâna 0.96 m. genişlikteki tek kanatlı kapı ile 5.12x5.17 m. ölçülerindeki yaklaşık kare planlı resim atölyesine girilir. Bu mekânın güney beden duvarlarına açılmış, iki adet benzer mimari özelliklere sahip pencere yer almaktadır.

Fotoğraf-24-26: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Batı koridorun güneybatısındaki mekâna batı koridordan açılmış 0.90 m. genişliğindeki tek kanatlı kapı ile 5.86x6.05 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı mekâna girilir. Resim galerisi olarak kullanılan sekizinci mekânın batı beden duvarına simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet benzer mimari özellikte iki pencere ile pencereler arasında niş yer alır.

Sekizinci mekânın kuzeyinde yer alan dört ayrı mekânlara koridordan açılmış çift kanatlı kapılar yardımıyla yaklaşık 3.00x4.89 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı mekâna girilir. Bu dört ayrı mekânın batı beden üzerine açılmış birer pencere yer almaktadır. Bu mekânlar resim, gümüş ve iki adet bakır atölyesi olarak kullanılmaktadır.

Fotoğraf-27-29: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Batı koridorunun kuzeybatı köşesindeki bilgi işlem mekânına batı koridorundan açılmış çift kanatlı kapı ile 5.91x6.10 m. ölçülerindeki mekâna girilir. Bu mekânın kuzey beden duvarında üç, batı beden duvarının ortasında ise bir olmak üzere toplam dört pencere bulunur. Batı duvarındaki pencerenin her iki yanında duvara gömülü birer niş yer almaktadır (Çizim:03-06;Fotoğraf:24-32).

Doğu koridorunun doğu duvarında aynı aks üzerindeki 17-22 nolu altı mekân yapının batı koridorundaki mekânlar ile simetrik bir yapıda tasarlanmış güzel sanatlar galerisi, kitap satış ünitesi, ebru ve heykel atölyesi olarak düzenlenmiştir.

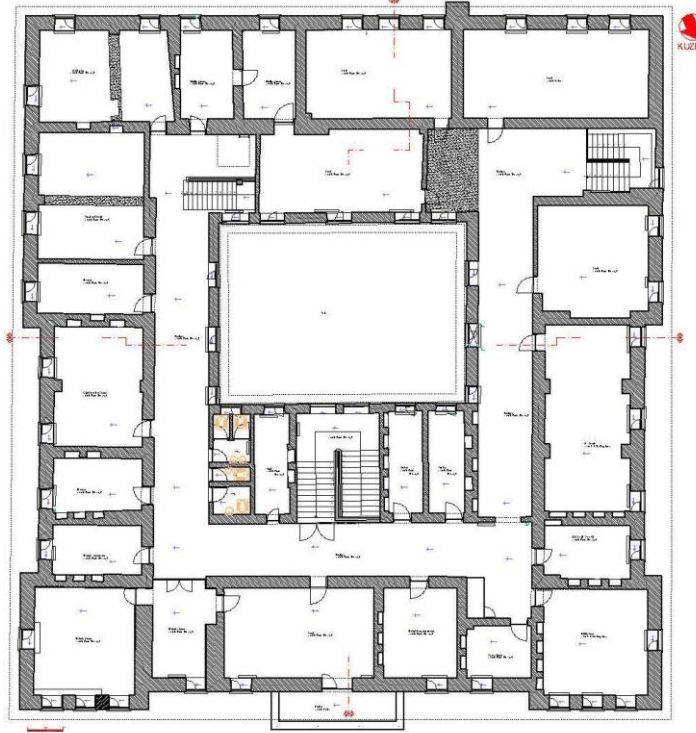
Fotoğraf-30-32: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının kuzey giriş koridorunun kuzeybatı bölümünde yer alan biri küçük diğer büyük iki mekâna batı koridorunun kuzey uzantısından girilir. Küçük mekâna batı koridorunun kuzeyinde açılmış çift kanatlı 1.33 m. genişliğindeki kapı ile 3.21x3.43 m. ölçülerindeki mekâna girilir. Bu mekânın kuzey beden duvarında bir pencere ile bir niş yer alır.

Fotoğraf-33-35: Muş Eski Hükümet Konağı
Üst Kat İç Mekan Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Batı koridorunun doğusundaki 1.23 m. genişliğindeki çift kanatlı kapı ile 3.76x5.10 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı mekâna girilir. Bu mekânın kuzey beden duvarına bir pencere ile bir niş bulunur. Kuzey giriş koridorunun doğusunda yer alan iki ayrı mekân batıdaki mekânların simetriği olarak düzenlenmiştir. Bu mekânlar idari ofis ve güvenlik odaları olarak düzenlenmiştir.

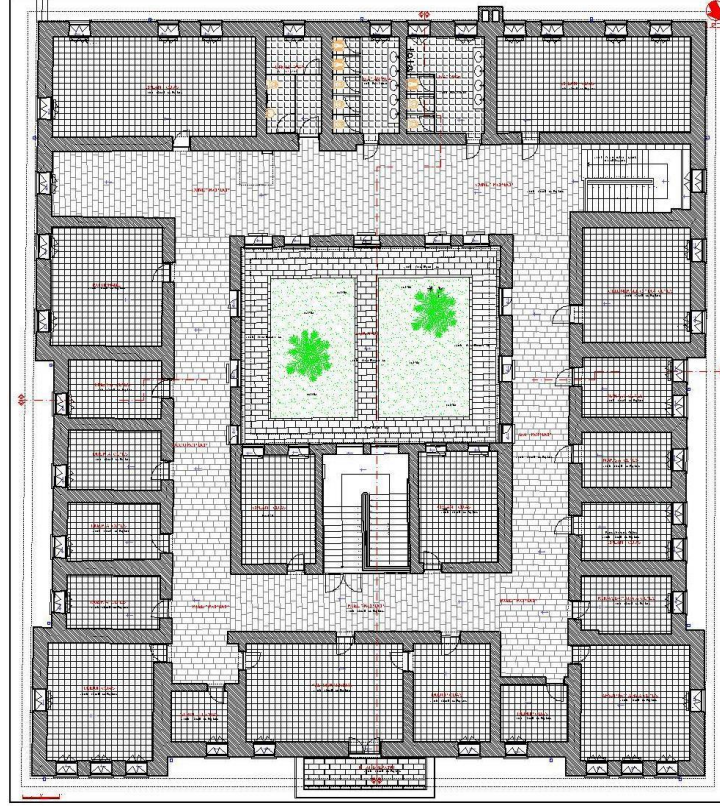

Çizim-07: Muş Eski Hükümet Konağı
Rölöve Üst Kat Planı (Ş. Öztürk)

Muş Eski Hükümet Konağı'nın zemin katından üst kata ulaşımı sağlayan iki adet bağımsız çift kollu merdivenlerden biri giriş koridorun karşısında diğeri ise yapının güneybatı bölümünde yer almaktadır. Konağın üst kat plan yapılıması genel olarak zemin kat planlanması şeklinde düzenlenmiştir. Yapısal değişikliklerden yapının güneydoğu ve güneybatı bölümündeki iki oda birleştirilerek iki ayrı toplantı odası haline dönüştürülmüştür(Çizim:07,08;Fotoğraf:24-35).

Kuzey koridorunun kuzeyindeki mekânlar birleştirilerek Vali makam ve özel kalem odası haline getirilmiştir. Makam odasının kuzey duvarındaki 1.72 m. genişliğindeki çift kanatlı kapı ile 1.65x6.64 m. dikdörtgen planlı halka hitap balkonu bulunur. Balkonun çevresi 0.40 m. kalınlığındaki üzeri harpuştalı parapet duvarı yer almaktadır.

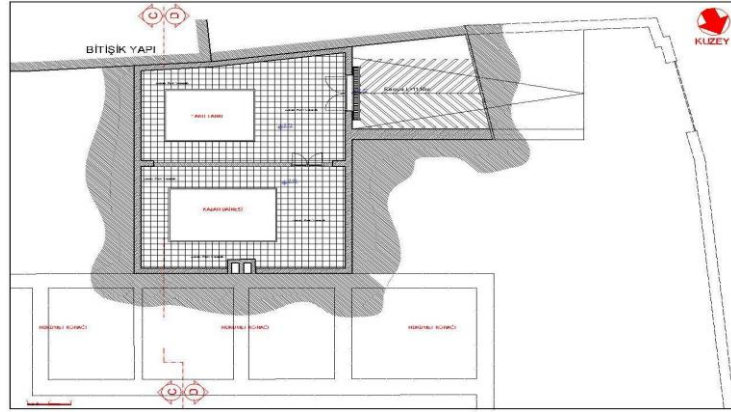
Kuzeydeki iç merdivenin her iki yanındaki simetrik idari ofis odalarının girişi kuzey koridorda tek kanatlı kapı ile mekâna girilir. Mekânın güney duvarına açılmış galeriye bakan iki pencere bulunur.

Çizim-08: Muş Eski Hükümet Konağı
Restorasyon Üst Kat Planı (Ş. Öztürk)

Yapının orta çekirdeğinde yer alan galerinin güney, doğu ve batısı duvarlarla kuzeyi ise merdivenkovası ve iki ayrı mekândan oluşmaktadır. Galerinin yer aldığı duvarlarda doğu ve batıda karşılıklı üçer, güneyde beş ve kuzeyde ise altı toplam 17 adet pencere yer almaktadır (Çizim:07,08; Fotoğraf:24-35).

Güney cephesine bitişik tamamıyla zemine gömülü kazan ve yakıt depolarının yer aldığı iki ayrı mekân sonradan ihtiyaca göre inşa edilmiştir. Betonarme karkas olarak inşa edilen bu mekân toplam 100. 00 m²'lik bir alandan oluşmaktadır (Çizim:01,02,09).

Çizim-09: Muş Eski Hükümet Konağı
Kazan Dairesi Planı (Ş. Öztürk)

2.4. Cepheler

Muş Eski Hükümet Konağı'nın en hareketli cephesi kuzey cephesidir. Cephe, 37.15 m. uzunluğunda yaklaşık 9.95 m. yüksekliğindedir. Yapıya giriş sağlayan merdiven platformunun üzerine üst kat hitap balkonu yerleştirilmiştir.

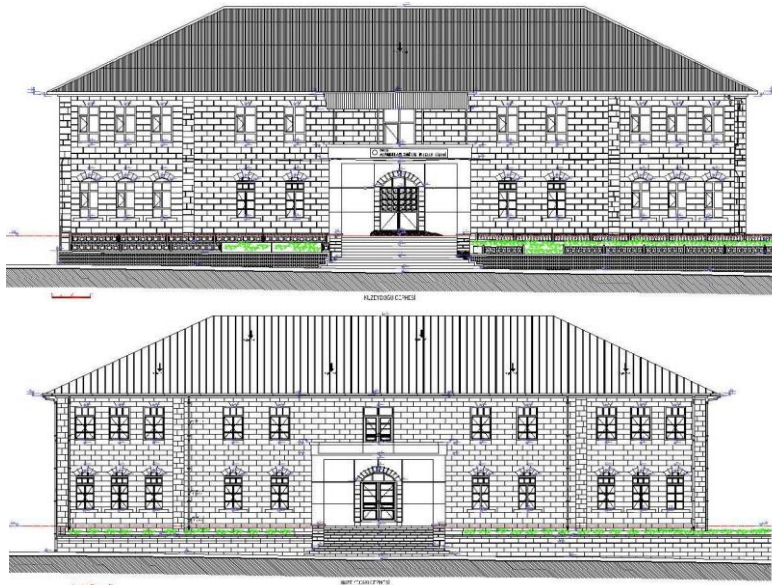
Fotoğraf-36: Muş Eski Hükümet Konağı Kuzey Cephesi
Onarım Öncesi Genel Görünüşü (Ş. Öztürk)

Giriş cephesinin tamamı kesme taş kaplamalıdır. Zemin katta yer alan dikdörtgen planlı, üzeri yuvarlak kemerli pencereler ana giriş kapısının her iki yanında yatay ve düşeyde bir aks olarak bulunur (Çizim:10,11;Fotoğraf:36,37).

Fotoğraf-37: Muş Eski Hükümet Konağı Kuzey Cephesi
Onarım Sonrası Genel Görünüşü (Ş. Öztürk)

Üst katta yer alan pencereler alt kattaki pencerelere göre daha geniş ve dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Yapının beden duvarları çift basamaklı düz bir saçak yardımıyla kırma çatı sistemine geçiş yapmaktadır.

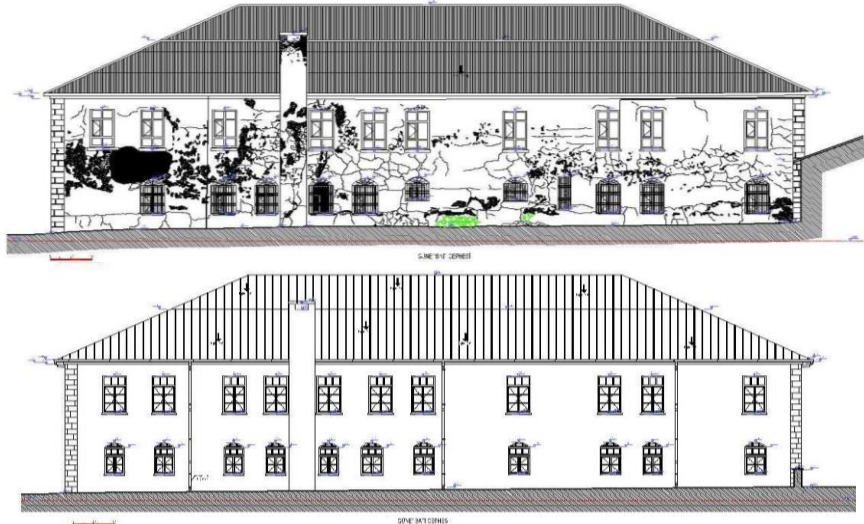
Çizim-10,11: Muş Eski Hükümet Konağı
Kuzey Cephe Rölöve-Restorasyonu (Ş. Öztürk)

Güney cephesi, 37.17 m. uzunluğunda, 7.53 m. yüksekliğindedir. Güney cephesinin zemin katı ve üst katında yer alan düzenlemesi, giriş kuzey cephesi benzer mimari özelliğe sahiptir. Zemin katta yer alan dikdörtgen planlı üzeri yuvarlak kemerli pencereler ile üst kattaki pencereler ise alt kattaki pencerelere göre daha geniş ve dikdörtgen bir yapıya sahiptir.

Fotoğraf-38,39: Muş Eski Hükümet Konağı Güney Cephesi
Onarım Öncesi ve Sonrası Genel Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Güney cephesinin doğu ve batı köşeleri zeminden saçağa kadar yaklaşık 0.65 m. genişliğinde yonu taş kaplamalı cephenin diğer yüzeyi ise sıvalıdır. Cephedeki dışa taşıntılı sonrada inşa edilen kazan dairesi bacası 1.28 m. genişlikte çatıya kadar kesintisiz olarak devam etmektedir (Çizim:12,13;Fotoğraf:38,39).

Çizim-12,13: Muş Eski Hükümet Konağı
Güney Cephe Rölöve-Restorasyonu (Ş. Öztürk)

Batı cephesi, 39.79 m. uzunluğunda 8.03. m. yüksekliğindedir. Cephenin kuzey ve güney köşeleri arasında yaklaşık 0.90 m. kot farkı vardır. Batı cephesinin zemin katı ve üst katında yer alan pencere düzenlemesi yatay ve düşeyde aynı aks üzerinde yer almaktadır. Cephedeki dört adet 0.65 m. genişliğinde köşeler yonu taş kaplamalıdır.

Çizim-13,14: Muş Eski Hükümet Konağı
Batı Cephe Rölöve-Restorasyonu (Ş. Öztürk)

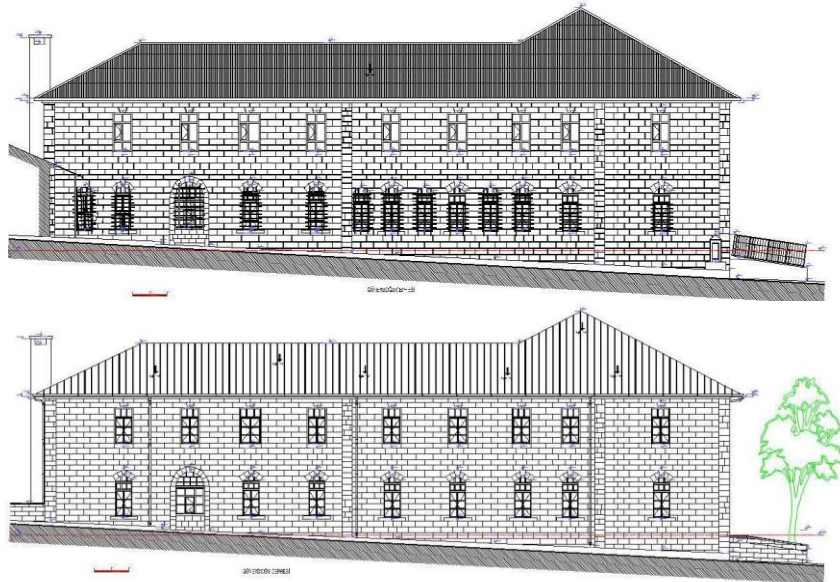
Cephe zemin kattaki orta ve güneydeki birer yuvarlak kemerli pencereler üst kattaki aynı aks üzerinde yer alan pencerelerden daha geniş bir yapıya sahiptir. Cephenin tüm yüzeyi horasan harcı ile sıvalıdır (Çizim:13,14; Fotoğraf:41,42).

Fotoğraf-40,41: Muş Eski Hükümet Konağı Batı Cephesi
Onarım Öncesi ve Sonrası Genel Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Doğu cephesi, 39.79 m. uzunluğunda 8.28. m. yüksekliğindedir. Cephenin kuzey ve güney köşeleri arasında yaklaşık 2.25 m. kot farkı vardır. Doğu cephesinin zemin katı ve üst katında yer alan pencere düzenlemesi yatay ve düşeyde aynı aks üzerinde yer almaktadır.

Cephenin tamamı yonu taş kaplamalıdır. Cephe zemin kat kuzeydeki bir yuvarlak kemerli cephedeki diğer pencerelerden daha geniş bir yapıya sahiptir (Çizim:15,16; Fotoğraf:42,43).

Çizim-15,16: Muş Eski Hükümet Konağı
Doğu Cephe Rölöve-Restorasyonu (Ş. Öztürk)

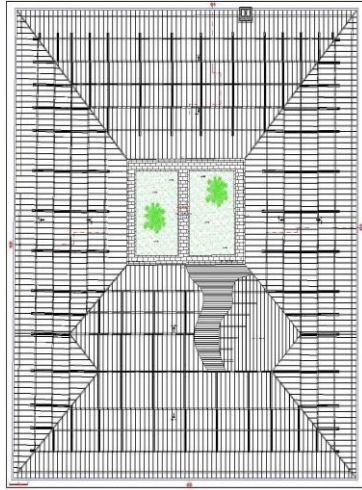

Fotoğraf-42,43: Muş Eski Hükümet Konağı Doğu Cephesi
Onarım Öncesi ve Sonrası Genel Görünüşleri (Ş. Öztürk)

2.5. Çatı Planı

Muş Eski Hükümet Konağı'nın dikdörtgen planlı kırma çatısı 37.69x41.25 m. ölçülerindedir. Kırma ahşap taşıyıcı çatı trapez saç tipi çatının, güney beden duvarına bitişik, üzerinde bir adet 1.20x1.30 m. ölçülerinde baca yerleştirilmiştir.

Çatının iç açık avlusu ve dış saçaklarında yer alan toplam 20 adet düşey metal yağmur su oluğu vardır (Çizim:17; Fotoğraf:44).

Çizim-17: Muş Eski Hükümet Konağı Restorasyon Çatı Planı (Ş. Öztürk)
Fotoğraf-44: Muş Eski Hükümet Konağı Onarım Öncesi Çatı Görünüşü (Ş. Öztürk)

2.6. Süsleme

Muş Eski Hükümet Konağı, son derece yalın olarak inşa edilmiş, iç ve dış yapısında herhangi bir süsleme unsuru kullanılmamıştır.

2.7. Malzeme ve Yapım Tekniği

Muş Eski Hükümet Konağı'nda kullanılan yapım malzemeleri yakın zamanda yapılan onarım çalışmaları sırasında net olarak tespit edilmiştir.

Çizim-18,19: Muş Eski Hükümet Konağı
Rölöve-Retorasyon A-A Kesiti (Ş. Öztürk)

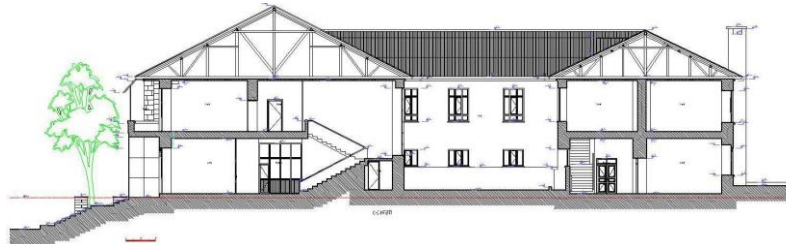
Yapıda malzeme olarak; Yonu taş, moloz taş, tuğla, betonarme, mozaik, metal, ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Bağlayıcı malzemesi olarak kireç harcı, sıva olarak Horasan Harcı kullanılmıştır (Çizim:18-25)

Çizim-20,21: Muş Eski Hükümet Konağı
Rölöve-Retorasyon B-B Kesiti (Ş. Öztürk)

Yonu Taş; yapının cephe beden duvarında, kapı, pencere söve, kemerlerinde, zemin kat subasman bölümü, zemin kat taban kaplaması, tretuvarlarda, çevre duvar yapımında, kuzey, güney giriş sahanlık ve merdiven yapımında kullanılmıştır. Granit yonu taş ise yapının koridor ve iç mekan kaplamalarında kullanılmıştır (Çizim:18-25).

Moloz Taş; yapının beden duvarlarında dolgu malzemesi ve ara bölme duvar yapımında kullanılmıştır.

Çizim-22,23: Muş Eski Hükümet Konağı
Rölöve-Retorasyon C-C Kesiti (Ş. Öztürk)

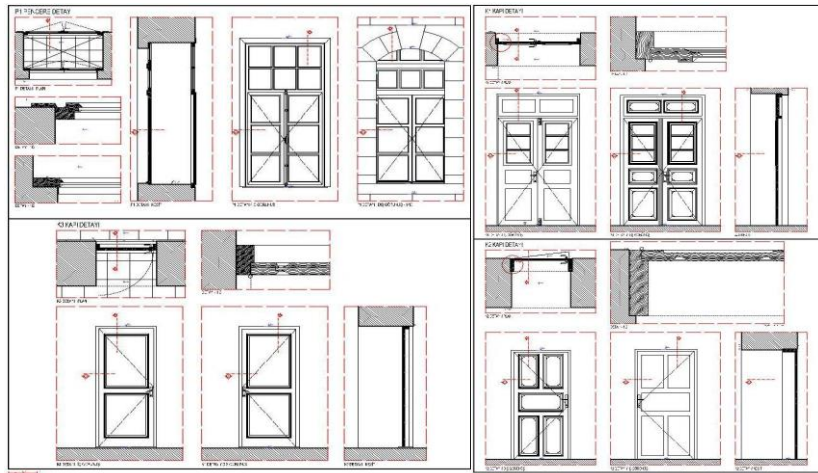
Tuğla Malzeme; Yapının kapı, pencere sövelerinde beden duvarlarının bir bölümünde ve çatı ara duvar yapımında tuğla malzemesi kullanılmıştır.

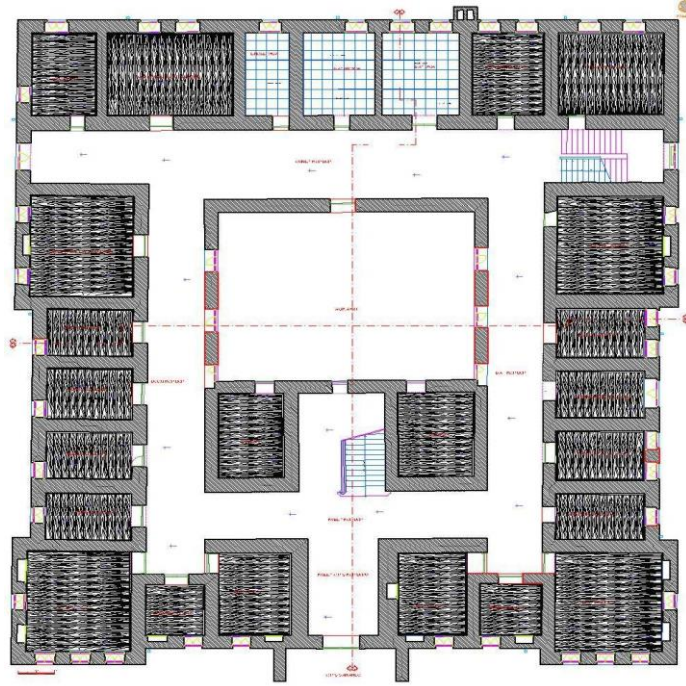
Çizim-24,25: Muş Eski Hükümet Konağı
Rölöve-Retorasyon D-D Kesiti (Ş. Öztürk)

Metal Malzeme; Kapı ve pencere doğrama aksesuarlarında, trapez çatı saç kaplamasında ve wc asma tavanda kullanılmıştır (Çizim:17,26-29).

Ahşap Malzeme; Yapının kapı ve pencere doğramalarında üst, zemin kapılar taban parke kaplamasında, zemin kat tavan kaplamasında merdiven korkuluk çatı yapımı elemanlarında kullanılmıştır (Çizim:26-32)

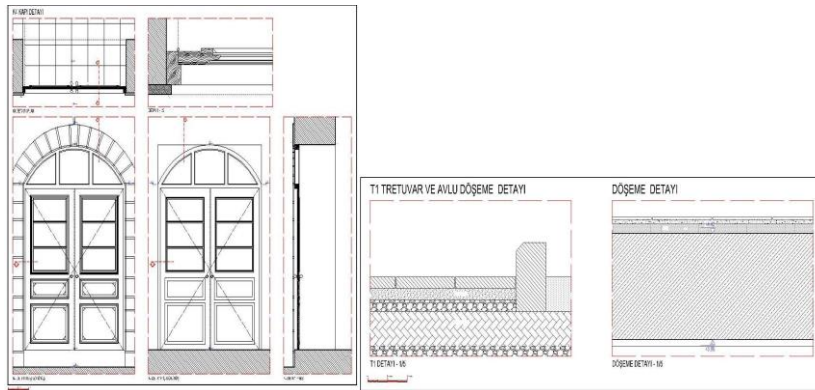
Çizim-26-29: Muş Eski Hükümet Konağı
Kapı ve Pencere Detayları (Ş. Öztürk)

Çizim-30: Muş Eski Hükümet Konağı
Zemin Kat Ahşap Tavan Planı (Ş. Öztürk)

Betonarme Malzeme; Yapının bodrum kat duvar yapımında perde duvar şeklinde, taban ve tavan döşemesinde, ana yapının ara kat döşemesinde, merdiven yapımında kullanılmıştır.

Mozaik Kaplaması; yapının merdiven rıht ve basamaklarında kullanılmıştır.

Çizim-31,32: Muş Eski Hükümet Konağı
Giriş Kapısı ve Zemin Detayları (Ş. Öztürk)

Dış duvar kesme taş kaplaması dışında kalan bölümlerinde Horasan Harcı kullanılmıştır. Yapının muhtelif yerlerinde gerekli oranda üzer adet harç ve sıva örnekleri alınarak, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıklarının ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvar Müdürlüğü'nün 14.04.2011 tarih ve 221 sayılı harç ve sıva malzeme analiz sonuçları yapılmıştır.

3. ONARIM ÇALIŞMALARI

Muş Eski Hükümet Konağı'nın onarımı, denetim ve uygulaması, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Van Rölöve Anıtlar Müdürlüğü, Muş Belediyesi, Fen İşleri Müdürlüğü ile proje muellifi Mimar-Sanat Tarihçisi Doç. Dr. Şahabettin Öztürk tarafından 2016-17 yılında aslına uygun bir şekilde yapılarak tamamlanmıştır (Fotoğraf:45,46).

Fotoğraf-45,46: Muş Eski Hükümet Konağı Cephe Onarım Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yüklenici firma koruma raporu kapsamında yapı alanında gerekli can ve mal güvenliğini ve diğer zaruri önlemleri alarak çalışmaya başlamıştır. İlk aşamada yapının beden duvarlarının dış yüzeylerinde zemin ve üst katlarında tüm mühdes elemanların temizlik çalışması yapılmıştır (Fotoğraf: 46-51).

Fotoğraf-46,47: Muş Eski Hükümet Konağı Cephe Onarım Çalışma Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının tüm dış beden cephelerine iskele kurularak dış beden ve iç mekânların tüm duvarlarının çimento katkılı sıvasının raspası uzman teknik elemanların denetiminde yapılmıştır. Raspa sonucunda yapıda kullanılan taş ve tuğla malzemenin sonradan kapatılan niş ve kapı elemanlar ve kaldırılan duvarların yerleri ile soba baca yuvaları tespit edilerek onarımı yapılmıştır.

Fotoğraf-48-51: Muş Eski Hükümet Konağı Cephe Onarım Çalışma Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının zemin ve üst kat betonarme döşemelerinin basınç mukavemetlerinin analizi için gerekli miktarda karot analiz örnekleri laboratuvarlarda incelenmiştir. Yapılan

incelemelerde alınan karot örnekleri normal standartların üzerinde tespit edilmiştir (Fotoğraf: 52-54).

Fotoğraf-52-54: Muş Eski Hükümet Konağı Betonarme Döşeme Karot Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının zemin katının taban kaplaması projesinde belirtildiği şekilde yonu taş kaplaması, zemin kat tavan kaplaması, üst kat zemin kaplaması ile üst kat tavan kaplaması yeniden yapılmıştır (Fotoğraf: 55-59).

Fotoğraf-55-59: Muş Eski Hükümet Konağı Betonarme Döşeme Onarım Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının kırma çatısının kalkan duvar ve eskiyen ahşap dikme, mahya, mertek vb. yapıların bakım ve onarımı yeniden yapılmıştır. Çatının mevcut eskimiş galvaniz sac kaplaması kaldırılarak, yerine sandviç panel kaplama yapılmıştır. Çatı oluklarının tümü yenilenmiştir (Fotoğraf: 60,61).

Fotoğraf-60,61: Muş Eski Hükümet Konağı Çatı
Onarım Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının kapı, pencere doğramalarında eskiyen, onarımı mümkün olmayan, kasa ve kanat doğramaları yeniden yapılmıştır. Onarımda kullanılan Horasan Harcına kendir ilave edilerek iç ve dış duvarlarda tatbik edilmiştir.

Yapının iç duvarların tümünün sathı rabis teli ve file tatbiki yapıldıktan sonra Horasan Harcı uygulaması yapılmıştır (Fotoğraf: 62-66).

Fotoğraf-62-66: Muş Eski Hükümet Konağı Duvar
Onarım Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Yapının elektrik ve makine tesisat armatürleri hazırlanan tesisat projelerine uygun bir şekilde uzman teknik elemanlar denetiminde bakım ve onarımı yeniden yapılmıştır. Yapının tüm duvarları boya, ahşap boya, cila yapılarak tamamlanmıştır.

Eski Muş Hükümet Konağı'nın onarım çalışmalarından sonra çevre araştırma kazısı sonucunda ortaya çıkan dış çevre zemin kotu, dikkate alınarak çevre düzenleme ve rekreasyonu yapılmıştır.

Eski Hükümet Konağı güneyinde sonradan yapılan kazan dairesi betonarme olarak yeniden inşa edilmiştir. Eski Hükümet Konağı'nın 2016 yılında hazırlanan belediye hizmet binası olarak kullanım projesi kapsamında, Muş Eski Hükümet Konağı'nın işlevini sağlamak amacıyla bazı palyatif değişiklikler yapılmıştır.

4. SONUÇ

Muş Eski Hükümet Konağı, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde dönemin mimari özelliğiyle inşa edilmiş, Muş'taki ilk kamu örneklerinden biridir. Bina, konum, plan, cephe ve mimari özellikler bakımından Mimarlık ve Sanat Tarihi açısından oldukça önemlidir.

Hükümet konağı inşa edildiği dönem mimarisinin değerlendirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Muş kenti, içerisindeki Eski Hükümet Konağı'nın inşa edilmesiyle tarihten günümüze kadar birçok değişim geçirmesine rağmen, özgün mimari dokusunu koruyarak gelmiştir (Fotoğraf: 67-72).

Fotoğraf-67,68: Muş Eski Hükümet Konağı Onarım Sonrası Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Muş Eski Hükümet Konağı, mimari açıdan olduğu kadar toplumun geçmişinde önemli görevlerini yerine getirdiği, devletin önemli kişilerini ağırladığı bir yapıdır. Tarihi süreç içerisinde Muş halkının sosyal, kültürel, sevinç ve kederlerinin yaşandığı yapının günümüze kadar kullanılması oldukça önemlidir.

Fotoğraf-69: Muş Eski Hükümet Konağı Onarım Sonrası Görünüşü (Ş. Öztürk)

Muş Eski Hükümet Konağı'nın 2016-17 yıllarında yapılan başarılı onarımı sonucunda, adeta günümüz Muş kültürünün geçmiş hafızasını koruyan bir yapı niteliğindedir. Günümüzde yapının Muş Belediye Hizmet Binası olarak hizmet vermesi adeta kentin bir durak noktası olarak halkın hafızasında yer almaktadır.

Fotoğraf-70-72: Muş Eski Hükümet Konağı İç Mekan
Onarım Sonrası Kullanım Görünüşleri (Ş. Öztürk)

Eski Muş Hükümet Konağı, geçmişten bugüne ve geleceğe mimari kültürün aktarılmasında önemli bir köprünün kurulmasına, yeni nesiller için kültürel birikimlerinin sürdürülmesine önemli katkılar sağlamıştır (Fotoğraf: 67-72).

4. KAYNAKÇA

- Erzen, A. (1992). *Doğu Anadolu ve Urartular*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Honigman, E. (1970). *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*, İstanbul.
- Kılıç, O. (1997). *Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı Etalet ve Sancak Tevcihatı*, Elazığ.
- Muş İl Yıllığı, (1989). İstanbul.
- Öztuna, Y. (1983). *Büyük Türkiye Tarihi*, Ankara.
- Öztürk, Ş. (2016). Muş Eski Hükümet Konağı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon ve Çevre Düzenlenme Projeleri Koruma Raporu.
- Sevim, A. ve B.ş.k. (1972). *Malazgirt Armağanı*, Ankara.
- Sümer, F. (1970). *Anadolu'da Moğullar*, Ankara.
- Şerefname, (Çev. M.E. Bozaslan), (1990).
- Yinanç, M.H. (2013). *Türkiye Tarihi Selçuklu Devri I*. Ankara.